

**Franciszek Trela, Jerzy Kunz, Filip Bolechała, Piotr Kowalski*,
Artur Moskała, Renata Rajtar****

**Przestępstwa przeciwko życiu - analiza
porównawcza materiału krakowskiego Zakładu
Medycyny Sądowej w latach 1986-1990 i 1996-
2000***

**Crimes against life in the material of Cracow's Forensic
Medicine Institute - comparative analysis in the years
1986-1990 and 1996-2000**

* Z Katedry i Zakładu Medycyny Sądowej CM UJ w Krakowie

Kierownik: dr hab. med. F. Trela - profesor UJ.

** Ze Studenckiego Koła Naukowego przy Katedrze Medycyny Sądowej CM UJ
w Krakowie.

Przedstawiono analizę porównawczą przestępstw przeciwko życiu w materiale krakowskiego Zakładu Medycyny Sądowej w pięcioletnich okresach minionego i obecnego systemu. Potwierdziła ona częściowo informacje medialne o wzroście trendów kryminalnych ostatnich lat. Stwierdzono bowiem wzrost liczby tego rodzaju przestępstw o około 40% natomiast nie zaobserwowano, poza niewielkimi, różnic w strukturze zjawiska zarówno sposobów ich popełniania, wieku czy stanu nietrzeźwości ofiar. Jediną, bardzo istotną zmianą jakościową jest bardzo znaczny wzrost liczby zabójstw z użyciem broni palnej.

The authors presented a comparative analysis of crimes against life in five year periods of the past and present political systems based on autopsy material of Cracow's Institute of Forensic Medicine. Investigation of these types of crime confirmed sociological observations of arising the criminal trends in the last years. The incident of these types of crimes arose in the last period by about 40% in a relation of male to female victims 3,7:1. Probable motives of these crimes were: drinking 8%, decline in family relationships 12%, fight and revenge 9% robbery 8%, sexual offences only in 1%. In 61% of analyzed cases the motives were unknown. Among the weapons of crime the most often used were blunt objects and death due to stabbings and cuts. A very high incidence of fire arm crimes in comparison to previous period was observed - from 2 cases in 1986-1990 to 25 in the

five year period of 1996-2000.78% of victims were in a state of insobriety at the moment of crime.

Słowa kluczowe: przestępstwo przeciwko życiu, zabójstwo.

Key words: crimes against the life, homicide.

Wraz z przemianami ustrojowymi jakie zaszły w naszym kraju z końcem lat osiemdziesiątych pojawiły się również negatywne zjawiska związane z demokracją - brutalizacja życia, wzrost przestępczości czy nowe - wcześniej mało znane typy przestępstw jak np. porachunki mafijne. Aczkolwiek Kraków w porównaniu z innymi miastami wojewódzkimi, głównie przy granicy zachodniej czy tzw. ściany wschodniej jawi się jako stosunkowo spokojne miasto te zjawiska nasilają się również tutaj.

CEL PRACY

Celem pracy było porównanie ilościowe i jakościowe przestępstw przeciwko życiu w okresie końcowych lat PRL oraz podobnego okresu w 10 lat po upadku systemu totalitarnego. W tym celu z archiwalnego materiału Katedry Medycyny Sadowej CM UJ w Krakowie wybrano wszystkie przypadki przestępstw przeciwko życiu z lat 1986-1990 i porównano wyniki z pięcioletnim okresem 1996-2000.

W fachowym piśmiennictwie sądowo-lekarskim analiza przestępstw przeciwko życiu jest od lat dość częstym przedmiotem opracowań, w większości jednak prace te poświęcone były okresom znacznie wcześniejszym niż przełomowy dla Polski rok demokratyzacji państwa.

W okresie tuż poprzedzającym to zdarzenie (lata 1970-1991, 1986-1991), (1,2) obserwowano stały, aczkolwiek nie tak znaczny wzrost tego rodzaju przestępstw. W piśmiennictwie odnaleźliśmy w zasadzie jedną tylko pracę z Ośrodka wrocławskiego (3), w której dokonano porównania pięciolecia okresu przejściowego 1988-1992 pod kątem zmienności przestępstw przeciwko życiu, praca ta ogranicza się jednak jedynie do analizy ran kłutych.

MATERIAŁ I METODA

Z archiwalnego materiału krakowskiego Zakładu Medycyny Sadowej wybrano wszystkie przypadki zgonów wskutek przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu z lat 1986-1990 i podobnego okresu pięcioletniego 1996-2000. Jest rzeczą oczywistą, iż materiał ten jest niepełny, gdyż jedynie postępowanie przygotowawcze a tym bardziej dowodowe pozwalają na przyjęcie stosownej kwalifikacji czynu, nasza ocena zaś oparta była jedynie na wstępnych ustaleniach prokuratury i wynikach sekcji zwłok, które czasami w sposób jednoznaczny przemawiały

za charakterem czynu przestępczego. Wydaje się jednak, iż takie założenie błędu nie dyskredytuje naszych badań bowiem wszelkiego rodzaju statystyki, w tym Komendy Głównej Policji opierają się również na szacunkowych danych pochodzących z okresów przed zapadnięciem prawomocnych wyroków i właściwej kwalifikacji zdarzenia.

Przed przystąpieniem do prezentacji wyników należy wyjaśnić jeszcze jedną kwestię - nasze badania nie odzwierciedlają przestępczości w Krakowie a jedynie w materiale Zakładu. Od lat bowiem do krakowskiego Zakładu były i są kierowane zwłoki osób zmarłych wskutek przestępstw przeciwko życiu z innych miast, nawet spoza byłego województwa krakowskiego. Tej reguły w żaden sposób nie zmienił nowy podział administracyjny kraju i powstanie rozległego województwa Małopolskiego.

WYNIKI I OMÓWIENIE

W okresie 1986-1990 w krakowskim Zakładzie sekcjonowano zwłoki 240 osób zmarłych wskutek przestępstw przeciwko życiu w tym 165 mężczyzn i 75 kobiet. Liczba ta wzrosła w okresie 1996-2000 do 334 osób.

Tabela I. Liczba przestępstw przeciwko życiu w latach 1986-1990 oraz w latach 1996-2000 z uwzględnieniem płci ofiar.

Table I. Number of crimes against life in the years 1986-1990 and 1996-2000.

Lata Years	Mężczyźni Males	Kobiety Females	Razem Total	Stosunek bezwzględnej liczby mężczyzn do liczby kobiet Male/Female ratio
1986-1990	165 (69%)	75 (31%)	240 (100%)	2,2 : 1
1996-2000	263 (79%)	71 (21%)	334 (100%)	3,7 : 1

Wzrost ten jest znaczny i wynosi 39,6%. Jednocześnie zaobserwowaliśmy dość poważny wzrost tego rodzaju przestępstw wśród mężczyzn - z 2,2:1 do 3,7:1 w stosunku do kobiet. Prawdopodobnie wiąże się to ze zmianą, charakteru przestępstw o czym będzie mowa dalej.

Zarówno analiza przypadków w kategoriach wieku, profesji a także sezonowości zdarzeń nie przyniosły żadnych istotnych informacji na temat zjawiska przestępstw przeciwko życiu. Co do miejsca popełnienia przestępstw (Kraków, inne miasta i wieś) to odsetek ten utrzymuje się w obu ocenianych okresach na niemal identycznym poziomie to jest około 1:1,31 do 1:1,43. Stosunek zabójstw do pobic ze skutkiem śmiertelnym w ocenianych okresach pozostawał również

niemal niezmienny. W okresie 1986-1990 i 1996-2000 wynosił on odpowiednio 2:1 i 2,4:1. Być może ocena ta jest mało wiarygodna albowiem okazało się, iż w ocenianych okresach informacja przedsekcyjna co do charakteru zdarzenia zmieniała się - w pierwszym okresie zwłoki bez żadnej informacji co do zdarzenia przekazywano w 5% spraw, zaś w drugim okresie trzykrotnie częściej bo w niemal 15%.

Najbardziej interesująca wydawała się ocena zmienności charakteru przestępstw przeciwko życiu w ocenianych okresach.

W tym celu przeanalizowano dane odnośnie okoliczności zdarzenia zawarte w informacji przedsekcyjnej. W tym celu podzielono je na przestępstwa związane z wiktymogennym czynnikiem jaki stanowi alkohol - libacje, zdarzenia na tle nieporozumień rodzinnych, zemsta i bójka, rabunek oraz zabójstwa na tle seksualnym. Po odrzuceniu grupy przypadków „okoliczności nieznane” w tych grupach zaobserwowano znaczny spadek zdarzeń na tle rodzinnym z 55% w latach 1986-1990 do 32% w latach 1996-2000, nieznaczny w grupie w której istotne znaczenie miał alkohol - z 28 do 20%. Istotny wzrost odnotowano w grupie przestępstw popełnianych wskutek zemsty, w tym porachunków mafijnych - z 6% do 22% oraz na tle rabunkowym - dwukrotnie w ocenianym okresie (z 10% do 20%). Na niezmiennym poziomie jednego przypadku rocznie w obu okresach utrzymały się przestępstwa na tle seksualnym. Wyniki przedstawiono w tabeli II.

Tabela II. Prawdopodobne tło przestępstwa

Table II. Probable motives of crime.

Lata Years	1986-1990	1996-2000
Libacja Drinking	28 (12%)	26 (8%)
Kłótnia rodzinna Decline in relationships	52 (22%)	42 (12%)
Zemsta, bójka Fight, revenge	6 (2,5%)	30 (9%)
Rabunek Robbery	10 (4%)	28 (8%)
Tło seksualne Sexual abuse	5 (2%)	4 (1%)
Nieznane okoliczności Unknown	139 (58%)	204 (61%)
Razem Total	240 (100%)	334 (100%)

Tylko bardzo nieznaczne i praktycznie bez znaczenia różnice zaobserwowano w ocenie charakteru narzędzia użytego do popełnienia przestępstwa.

Tabela III. Rodzaj użytego narzędzia zweryfikowany badaniem pośmiertnym
Table III. Character of weapon of crime.

Lata Years	1986-1990	1996-2000
Tępe-twarde lub tępokrawędziste Blunt objects	129 (54%)	154 (46%)
Ostre kończyste i/lub tnące Stabbing, cuts	59 (24%)	84 (25%)
Zadławienie/Zadzierzgnięcie Suffocation	24 (10%)	17 (5%)
Postrzały Firearms	2 (1%)	25 (8%)
I Kombinowane Combined	9 (4%)	24 (7%)
Inne Others	17 (7%)	30 (9%)
i Razem Total	240 (100%)	334 (100%)

W połowie były to narzędzia twarde tępe tępokrawędziste, w 25% przypadków ostre, kończyste, w około 20% do zgonu doszło wskutek zadławienia i zadzierzgnięcia. W jednej grupie odnotowano jedynie istotny wzrost a to zabójstwa z użyciem broni palnej. O ile w okresie 1986-1990 odnotowaliśmy ich jedynie 2 to w analogicznym pięcioleciu 1996-2000 aż 25.

Oceniono również stan trzeźwości ofiar w wymienionych okresach. Dość znaczną liczbę przypadków stanowiły te, w których brak było na ten temat danych. Dotyczyło to przede wszystkim ofiar zmarłych, którzy po zdarzeniu byli przez różnie długi czas leczeni szpitalnie. Jeśli jednak odrzucić tę grupę to w pozostałych przypadkach w których rutynowo w trakcie badania pośmiertnego pobierano materiał do badania wskaźnik nietrzeźwości ofiar zmienił się bardzo niewiele. W ostatnim pięcioleciu lat osiemdziesiątych ponad 71% ofiar w chwili zgonu pozostawała pod wpływem alkoholu zaś w kolejnym ocenianym pięcioleciu 78%. Podsumowując, Kraków podobnie jak inne miasta w Polsce nie został ominięty przez negatywne skutki demokratyzacji, w ocenianym okresie nastąpił wyraźny wzrost przestępstw ze skutkiem śmiertelnym o niemal 40%. Bardzo zdecydowanie zaznacza się większa dostępność do broni palnej - przestępstwa z jej użyciem, poprzednio zupełnie marginalne, wzrosły ponad czternastokrotnie. Poza nimi nie uległ zmianie charakter narzędzi przestępczych, zaś wśród okoliczności zdarzenia odnotowano wyraźny wzrost motywu zemsty - związany z praktycznie wcześniej nieznanym zjawiskiem porachunków mafijnych a także przestępstw na tle rabunkowym. Bardzo znacznie, jako jeden z czynników wiktymogennych zaznacza się wpływ alkoholu w tego rodzaju przestępstwach.

PIŚMIENNICTWO

1. Brodziak T., Kordel K. Żaba Cz.: Struktura zabójstw w świetle materiału Zakładu Medycyny Sądowej w Poznaniu w latach 1970-1991, Postępy Medycyny Sądowej i Kryminologii, 1995, 2, 217-226, -2. Miścicka-Śliwka D. Śliwka K. Bloch-Bogusławska E., Przygońska J., Drewniak M., Domaniewska J., Sygit B.: Struktura zabójstwa na terenie województwa bydgoskiego w latach 1986-1991, Postępy Medycyny Sądowej i Kryminologii, 1995, 2, 227-234, -3. Świątek B., Parkitna-Cegła Z.: Rany klute w materiale sekcyjnym Zakładu Medycyny Sądowej AM we Wrocławiu w latach 1988-1992. Arch. Med. Sad. Krym, 1994, 44, 1.

Adres pierwszego Autora:

Katedra i Zakład Medycyny Sądowej CM UJ
31531 Kraków
ul. Grzegorzeczka 16

Dorota Lorkiewicz-Muszyńska, Zygmunt Przybylski

Znaczenie porównawczych badań odontologicznych w całości postępowania identyfikacyjnego na podstawie czaszki

**The importance of comparative odontological research in the
whole entirety of identification proceedings on the base of the
skuli**

Z Katedry Medycyny Sądowej Akademii Medycznej w Poznaniu
Kierownik: prof. dr hab. Z. Przybylski

Na całość kompleksowych porównawczych badań identyfikacyjnych na podstawie czaszki składa się szereg szczegółowych badań z zakresu m. in. anatomii, antropologii, odontologii czy też chirurgii. Zakres prowadzonych badań zależy przede wszystkim od dostępnego i zgromadzonego materiału porównawczego. W pracy szczególną uwagę poświęcono jednemu z etapów postępowania identyfikacyjnego, a mianowicie porównawczym badaniom odontologicznym. Celem jest podkreślenie ich wagi w całości prowadzonych kompleksowych badań identyfikacyjnych na podstawie czaszki, jak i znaczenia prawidłowego i skrupulatnego prowadzenia dokumentacji stomatologicznej dla potrzeb medycyny sądowej.

The complex comparative identification studies based on skull analysis include a number of detailed tests of anatomy, anthropology, odontology and surgery. The range of tests performed depends primarily on the type of collected comparative material. In the paper, particular attention has been devoted to one of the stages of the identification procedure, i.e. to comparative odontological tests. An attempt has been made to underline their importance in the set of complex identification studies, based on the skull, and to accentuate the importance of appropriate and very accurate dental records for the forensic-medical applications.

Słowa kluczowe: antropologia fizyczna, identyfikacja, odontologia, superprojekcja.

Key words: physical anthropology, human identification, odontology, superimposition.